

CAN Europe: NDC planovi mogu da posluže kao razvojni i investicioni planovi usklađeni sa Pariskim sporazumom za Zapadni Balkan

Brisel, 14. maj 2025. – U susret trećem krugu Nacionalno utvrđenih doprinosa (NDC – *Nationally Determined Contributions*), koji treba da bude predat početkom 2025. godine, Mreža za klimatsku akciju (CAN Europe) predstavlja set preporuka donosiocima odluka na Zapadnom Balkanu, pozivajući ih da povećaju klimatske ambicije i predaju sveobuhvatne, inkluzivne i participativne NDC planove. Ako se pravilno razvijaju, ovi planovi mogu postati osnova za pravednu energetske tranziciju i održivi razvoj u skladu sa ciljem Pariskog sporazuma o ograničavanju globalnog zagrevanja na 1,5°C.

Zemlje regiona spadaju među klimatski najranjivije u Evropi, dok u proizvodnji električne energije i dalje dominira ugalj, a planiranje adaptacije ostaje fragmentisano. Istovremeno, region se obavezao na klimatsku neutralnost do 2050. godine i očekuje se da se uskladi sa klimatskim zakonodavstvom EU kao delom svojih pristupnih ambicija. Naredni ciklus NDC planova za period 2025–2035 predstavlja ključnu priliku da se nacionalni klimatski planovi usklade sa ovim obavezama i omogući sistemski transformacija svih sektora. Takođe, kako se približava COP30 u Belenu i globalne ambicije dolaze u fokus, region ima pravovremenu priliku da pokaže leadersku ulogu i čvrstu posvećenost klimatskoj pravdi – kako u zemlji, tako i na međunarodnoj sceni. Da bi se NDC planovi koristili i kao investicioni, zemlje Zapadnog Balkana moraju jasno navesti vrstu i obim potrebnog finansiranja.

Chiara Martinelli, direktorka CAN Europe: *„Godina 2035. predstavlja prekretnicu između početka sprovođenja NDC planova u 2020. i cilja mnogih zemalja, uključujući Zapadni Balkan, da dostignu neto nultu emisiju do 2050. Sada je gotovo poslednja prilika da se nacionalni planovi konsoliduju i ponudi jasna vizija koja odgovara na dva ključna izazova u regionu: postavljanje dovoljno ambicioznog cilja da bi se dekarbonizacija do 2050. učinila verodostojnom i utvrđivanje vremenskog okvira za napuštanje uglja koji je u skladu s tim ciljem.“*

Novi dokument sa preporukama, koji su zajednički izradili CAN Europe i organizacije civilnog društva iz regiona Zapadnog Balkana, definiše glavna očekivanja od NDC planova koji će biti predati 2025. godine, oslanjajući se na CAN International smernice „NDCs 3.0“. U dokumentu su identifikovane konkretne mere za podizanje nivoa ambicije i kredibiliteta, uz uključivanje principa pravednosti, učešća i finansiranja u nacionalne planove.

Ključne preporuke:

- **Uskladiti se sa naukom i principima pravednosti:** Postaviti ciljeve smanjenja emisija na nivou cele ekonomije za 2030. i 2035. u skladu sa u skladu sa scenarijima za dostizanje 1,5°C i principima pravične raspodele napora. Predati i dugoročne strategije koje su usklađene sa ciljem postizanja klimatske neutralnosti najkasnije do 2050.
- **Postepeno napustiti fosilna goriva:** Ukidanje subvencija za ugalj i obustavljanje širenja infrastrukture fosilnih goriva. Sve zemlje moraju se obavezati na potpuni

prestanak upotrebe uglja do 2040. i ubrzano povećanje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije zasnovanih na poštovanju ljudskih prava.

- **Izraditi planove za pravednu tranziciju:** Vlade moraju podržati zajednice koje zavise od uglja i obezbediti socijalni dijalog, zaštitu radnih prava i rodno pravedne mere klimatske politike u nacionalnim tranzicionim planovima.
- **Povećati kapacitete za adaptaciju:** Svi NDC planovi moraju sadržavati ciljeve adaptacije usklađene sa nacionalnim planovima adaptacije i uzimati u obzir rizike specifične za region, uključujući poplave, šumske požare i suše.
- **Omogućiti učešće i zaštitu prava:** NDC planovi moraju se temeljiti na pristupu zasnovanom na pravima i garantovati značajno učešće svih zainteresovanih strana, uključujući mlade, žene i pogođene zajednice, u procesu planiranja, sprovođenja i praćenja.
- **Mobilisati finansije:** NDC planovi moraju funkcionisati kao investicione strategije. Zemlje treba jasno da definišu finansijske potrebe i prioritete, i unaprede pristup EU mehanizmima klimatskog finansiranja i međunarodnim mehanizmima podrške.

Frosina Antonovska – koordinatorka za klimatsku i energetska politiku CAN Europe:

„Za zemlje Zapadnog Balkana važno je prepoznati da NDC planovi mogu da odgovore na nacionalne razvojne prioritete i šire, a ne samo da doprinesu ublažavanju klimatskih promena. Ovi nacionalni klimatski planovi mogu istovremeno da služe kao razvojne i investicione strategije, vodeći zemlje ka transformativnom zaokretu ka održivom razvoju i otpornosti. NDC planovi moraju biti participativni, usmereni na zajednice i pokazati jasnu posvećenost globalnim klimatskim ciljevima, dok u isto vreme odgovaraju na lokalne razvojne izazove i prioritete.“

U februaru 2025. godine, Crna Gora je postala prva zemlja regiona koja je predala svoj ažurirani NDC plan, dok je Kosovo usvojilo svoj prvi dobrovoljni doprinos. Ovi pomaci pokazuju da je liderstvo moguće – ali sve zemlje Zapadnog Balkana moraju da slede ovaj primer i u narednim mesecima predstave ažurirane i ojačane NDC planove.